

2. Кубрякова Е. С. Что может дать когнитивная лингвистика исследованию сознания и разума человека / Е. С. Кубрякова // Международный конгресс по когнитивной лингвистике 26–28 сентября 2006 г.: сб. материалов. – Тамбов: Изд-во Тамбов. гос. ун-та им. Г. Р. Державина, 2006. – С. 26–31.

3. Лакофф Дж. Женщины, огонь и опасные вещи. Что категории языка говорят нам о мышлении: научная монография / Дж. Лакофф. – М. : Языки славянской культуры, 2004. – 792 с.

Полюжин М. М. Перспективы развития когнитивно-дискурсивной парадигмы знания.

Аннотация

В статье освещены актуальные задачи когнитивно-дискурсивной парадигмы в современной лингвистике. Высказывается мнение о том, что современный лингвистический анализ должен быть направлен на получение достоверных данных из всех доступных источников, начиная с лексикографических и заканчивая дискурсивными. Именно таким образом может быть реализована цель описания структур знания, мыслей и оценок, стоящих за каждой языковой единицей, формой и категорией в дискурсе.

Ключевые слова: когнитивно-дискурсивная парадигма, концептуализация, категоризация, репрезентация, интерпретация.

Poluzhyn M. M. The Development Perspectives of Cognitive-Discourse Knowledge Paradigm.

Summary

The object of the study is cognitive-discourse paradigm of knowledge. The background of the article is determined by the lack of clarity in correlation dealings of languages structures with those of human experience, knowledge and opinions about the world around.

The aim of the article is to elucidate the peculiarities of the cognitive-discourse paradigm from the viewpoint of its formation and development.

The tasks arising from the aim of the article are the following: 1) to ascertain how the world is represented in human consciousness and what formats/structures of knowledge may be singled out during the interaction of a human being with the environment; 2) how the processes of information arrangement occur, coming from different channels; 3) through which acts of conceptualization and categorization his arrangement occurs and what difference between these acts is observed; 4) how the data from different branches of cognitive science correlate with the information, coming directly from language.

Thus, language helps a human being to go beyond the limits of his or her current experience, obtained in the course of cognition as well as in the process of acquiring different kinds of scientific knowledge. The perspective of further research in this direction is defining specificity of content structure, revealed by a linguist in sign (speech) forms, representing different concepts in the discourse.

Key words: cognitive-discourse paradigm, conceptualization, categorization, representation, interpretation.

УДК 811.111'38

Романишин Н. І.,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри прикладної лінгвістики
Національного університету «Львівська політехніка»
E-mail: romanyshyn33@ukr.net

ХУДОЖНІЙ КОНЦЕПТ: ЛІНГВОПОЕТИКА, ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЯ, ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

У статті доводиться, що застосування лінгвопоетичного, лінгвокультурного та літературознавчого аспектів аналізу художнього концепту як інтегративного наукового підходу дозволяє відобразити концепт як багатовимірне мовно-когнітивне та мовно-естетичне утворення, сутність якого розкривається у взаємодії з усіма компонентами художнього тексту та позатекстуальним універсумом національної ментальності та культури.

Ключові слова: концепт, художній концепт, дискурс, лінгвокультурологія, літературознавство, лінгвопоетика.

Лінгвістика кінця ХХ – початку ХІХ століття, засвоївши та переосмисливши попередній досвід вивчення художнього дискурсу, за провідну лінію наукових рефлексій обирає розуміння дискурсу як комунікативного процесу, взаємоперетину свідомості комунікантів в межах «неповторного і виняткового художнього світу» [6, с. 101], де художній твір є результатом вербального втілення художньо-естетичних і смислових доміант авторського світогляду та відправною точкою мовно-естетичних та когнітивно-креативних процесів рецепції та інтерпретації адресатом – читачем, аналітиком [5, с. 24–28; 15, с. 30–31].

Семантика художнього твору визначається ознакою багатоплановості, багатозаровності, відповідно, постає питання про сутність і природу смислових одиниць художнього дискурсу: «квантів» художнього мислення письменника /поета, оприявленого культурі в певному художньому дискурсі, мовно-когнітивних форм репрезентації поетичного, художнього світу в загальнокультурному плані та у плані виявлення своєрідності кожної творчої індивідуальності; поданих у концентрованій формі результатів проникнення у смисловий простір художнього тексту, когнітивного опрацювання й естетичного освоєння художнього тексту реципієнтом.

В основі дискурсу лежать когнітивні структури – фіксовані форми ментального досвіду [19; 28; 35; 36], серед яких у сучасних дискурсних студіях особливе місце відведено концепту [25, с. 38]. Концептуальна структура є основою семантико-когнітивного аспекту дискурсу [16], оскільки концепти як «згустки» смислу, що виникають в точках перетину асоціативно-смислових ліній, формують концептуальний простір дискурсу, певного типу дискурсу, жанру, стилю, ідіостилю, напрямку.

Вітчизняна та зарубіжна лінгвістика накопичила унікальний та багатий досвід дослідження концептів, сформований у конкретну наукову галузь [1; 8; 9; 12–14; 18–20; 25; 26; 28], що інтегрує міждисциплінарні підходи до отримання результатів. Концептологічні студії проводяться в рамках лінгвокультурології, поетики, дискурсології, літературознавства, комунікативної лінгвістики, кожна з яких концентрує увагу на певних когнітивно-семантичних ознаках концепту, зумовлених сферою суспільної свідомості та формою його актуалізації. Концептологи наголошують на існуванні двох іпостасей концепту, означених О. П. Воробйовою як «конденсовано-матеріальна (що притаманно власне мовним або лінгвоконцептам) і енергіально-хвильова (що характерно, в першу чергу, для концептів художніх) [11, с. 5]. При цьому важливе значення для розрізнення сутності концептів має середовище їх проявлення – мовне та культурне, або художньо-естетичне [11, с. 5]. Однак динаміка взаємодії та взаємовпливу мовного, культурного та художньо-естетичного універсуму в діахронії та синхронії зумовлює неможливість чіткого відмежування лінгвоконцептів та художніх концептів, оскільки, з одного боку, національна художня система віддзеркалює ключові соціокультурні концепти певної епохи, з іншого – концепти включають в себе широкий спектр психологічних, емоційних, художньо-естетичних аспектів, можуть переживатися, безпосередньо осягатися і заново творитися у сфері літературно-художньої комунікації як прозріння, що виникає у свідомості автора завдяки «формуванню нових концептуальних вузлів художньої картини світу... своєрідних художніх передбачень» [11, с. 6].

У цій статті ми ставимо за мету довести можливість та дієвість інтегративного підходу до тлумачення та дослідження художніх концептів у площині лінгвопоетики, лінгвокультурології та літературознавства.

Тексти художніх творів репрезентують концептуальну поетичну картину світу в її базових елементах, у складній єдності образів і форм національного та індивідуального мовомислення, які утворюють відповідну художню систему та у своїй сукупності відображають її динаміку [24]. Художні концепти утворюють систему, яка є результатом когнітивного й естетично осмисленого досвіду людини [3, с. 276].

Одним із принципово дискусійних моментів є питання сутності художнього концепту як одиниці індивідуально авторської чи національної свідомості, елемента національної художньої традиції, національної художньої картини світу [29]. Так, для робіт, виконаних в руслі лінгвостилістики та когнітивної поетики, характерне розуміння художнього концепту в якості одиниці свідомості поета, яка отримує свою репрезентацію в художньому творі або сукупності творів і виражає індивідуально-авторське осмислення сутності предметів та явищ. У широкому смислі, з точки зору когнітивної поетики, концепт постає як глибинний смисл, максимально згорнута смислова структура тексту, що втілює інтенції автора, виступає джерелом смислового розгортання тексту [7; 16; 23, с. 174]. У вузькому смислі – ментальна основа структури художнього концепту, заснована на так званому втіленому чуттєвому досвіді / розумінні, структурованому за допомогою образів-схем, сформованих під впливом сенсорно-моторного досвіду людини [30; 31; 32; 34].

Інший підхід відображений в роботах лінгвістів, які визначають художній концепт як часткову, особливу реалізацію концепту культури. Так, Л. В. Міллер пропонує визначати художній концепт як ментальне утворення, яке належить не лише індивідуальній свідомості в ролі складника естетичного досвіду, але й психоментальній сфері певної лінгвокультурної спільноти. Художній концепт, таким чином, є формою фіксації універсального художнього досвіду національного колективу, елемента культурної пам'яті, що здатен функціонувати в ролі будівельного матеріалу при формуванні нових художніх смислів [22, с. 39–40]. Проте концепти національної культури та однойменні художні концепти, хоча й перетинаються, не завжди збігаються за змістом та ціннісним компонентом, що

дозволяє говорити про дискурсивне варіювання культурних концептів. У художньому творі можлива актуалізація ознак, які не входять в ядро культурного концепту, а також можлива неuzuальна аксіологічна інтерпретація ядерних ознак концепту [29, с. 743]. Спільність художнього концепту та концепту культури полягає у їхній ментальній сутності, культурній специфічності, динаміці.

Своєрідність художнього концепту полягає у його психологічній складності, розмитості, асоціативності, символічності – це комплекс понять, уявлень, емоцій, вольових проявів, багатство і глибина яких залежить від культурного, пізнавального досвіду самого автора [21, с. 34–35], специфіки «виходу» на світоглядні настанови суспільства, особливості художньої системи, що склалася в межах певного історичного періоду. «Художній концепт виявляється інструментом, що дозволяє розглянути в єдності художній світ твору та національний світ культурно-етнічної спільноти» [23, с. 174]. Художній концепт – ментальне утворення «особливого виду, що не виключає можливості еволюції концептуального змісту від одного твору автора до іншого та від одного періоду його творчості до іншого» [23, с. 176], цілісна динамічна смислова структура, яка може бути порізному розшифрована залежно від культурно-історичного, ідеологічного контексту, художнього напрямку, типу літературної та авторської свідомості. «Профілізація» концепту у художньому дискурсі виявляє його багатогранність і потенційну невичерпність його духовних і ціннісних властивостей, постаючи постійним об'єктом творчої рефлексії автора, читача, інтерпретатора, збагачується новими властивостями та ознаками.

У працях літературознавців художній концепт мислиться як смисловий згусток, що містить загальну ідею про явища певного порядку в розумінні певної епохи й етимологічні моменти, які проливають світло на те, яким чином загальна ідея зачинається в безлічі конкретних, одиничних, образних, символічних проявів, втілення мотиву, який породжує текст [21]. Відповідно, наголос робиться на тому, що введення поняття «концепт» у літературознавстві відбиває переосмислення традиційних категорій образу, мотиву, сюжету. «Літературний концепт – такий образ, символ, мотив, який має «вихід» на геополітичні, історичні, етнопсихологічні моменти», що лежать поза художньою реальністю. Художній концепт виступає своєрідним «агентом» різноманітних рядів культури в художньому творі, і саме належність до асоціативної сітки культури робить художній образ концептом [14].

Розгляд художнього дискурсу як динамічної, відкритої, нестабільної, дисипативної комунікативної системи «автор – твір – читач» виводить розуміння терміну «художній концепт» на нові горизонти [14]. Звертаючись до широкого контексту гуманітарних знань, В. Г. Зусман порівнює художню літературу з «відкритими» суспільними системами, які розглядають у поняттях «креативного світу» з неповною інформацією і змінюваними цінностями. Цінності – це коди, здатні втримати систему на певній лінії розвитку, визначеній історією. Автор мислить літературу у вигляді системи цінностей, які складаються із художніх творів – художніх текстів і системи ціннісних кодів, єдиних для культурної традиції, які над ними існують. У культурній комунікації традиція, спільна для автора та читача, створює можливість розуміння смислу твору читачем і забезпечує його набором кодів-критеріїв, якими він може скористатися. В ролі такого коду може слугувати художній концепт. Постулюючи тісний взаємозв'язок літературного та філософського дискурсу, Ф. Стамбовські наголошує, що художній концепт у сконцентрованій, максимально стиснутій формі репрезентує ту форму пізнання, яка «вислизає» з-під пера філософа [33], тоді як «поезія – є мудрість, охоплена словом» [21, с. 31]. Художній концепт є незрівняним філософським медіумом (*incommensurable philosophic medium*) ціннісних, морально-етичних, естетичних категорій. Поетичні / художні тексти виражають особливий вид знання, який породжується як суб'єктивне охоплення об'єктивних процесів буття та їх закономірностей, а інтуїтивно-образні моделі світу художника слова «багатші і значно тонші, ніж наукові схеми» [21, с. 25].

Художні концепти діалогічні, оскільки пов'язані з множиною одночасно значимих точок зору – і створення, і сприйняття концептів є діалогічним комунікативним процесом. Вони пронизують всю структуру твору, виходять за її межі у простір культури, і, таким чином, створені митцем концепти, ростуть, розвиваються, відторгаються, спотворюються, створюючи більше закладеного в них смислу, реалізуючи потенційну «асоціативну позамежевість» (в термінах Аскольдова). «Ланцюги художніх концептів породжують образні комунікативні системи, які характеризуються відкритістю, динамічністю, потенційністю» і «визначають характер національної картини світу». Художній концепт стає інструментом, який дозволяє розглянути в єдності світ літературного твору і національний світ [2], відкриває можливість ввести одиниці образно-смислової тканини твору у загальнонаціональну асоціативно-вербальну мережу [13].

Таким чином, художні концепти творяться у ході неперервного діалогу між автором та реципієнтом, що протікає у відповідних художньо-естетичних формах у межах певного культурного

та часового простору, бо художній твір, завершений для автора, «стає для його сучасників та нащадків началом і вираженням нової творчості» [16, с. 17]. Зміст художнього концепту розкривається у взаємодії з іншими компонентами художнього тексту, з урахуванням того, що «в поняттєвому вимірі концепти включають часом різноаспектні константи як показники архетипності, екзистенційності, трансцендентності, які передають сутність як загальнолюдських, так і національно орієнтованих цінностей» [17, с. 22]. Увага художника слова до тих чи інших художніх констант запрограмована впливом на нього фактору національної ментальності: як ідеології, так і «колективного несвідомого», яке засвідчує позаособистісні, автоматизовані, не завжди усвідомлювані установки свідомості, як відбиток власної історії та історії людства. Трактатування художнього концепту зазнає впливу психологічних, філософських, міфологічних, етнічних та інших позамовних чинників, які відбивають його комплексний характер. Невипадково тому у переносному смислі художні концепти ідентифікуються через поняття «активні центри художнього твору», які існують в художньому творі і щоразу по-новому збуджуються до життя певною конкретною ситуацією, літературним середовищем історичної доби. Аналіз твору, таким чином, в кожен епоху передбачає виділення сукупності активних центрів як обов'язкових художніх асоціацій, якими зустрічає кожна епоха геніальний твір.

Художні концепти слід тлумачити як «багатовимірні утворення голографічної природи, що володіють потужним енергетичним потенціалом як джерелом емоційного резонансу в художньому сприйнятті» [10, с. 60]. Існуючи у певній ідіосфері, що є частиною художньої картини світу, зумовленій колом асоціацій митця, художні концепти виникають як натяк на можливі значення, як відгук на попередній мовний і культурний досвід людини, що виражає індивідуально-авторське осмислення предметів та явищ [23].

У дослідженні художнього концепту повинен переважати інтегративний підхід, що уможливує його вивчення із залученням лінгвістичних, літературознавчих, культурологічних, психологічних, філософських знань, та, на думку Т. Радзівської, є «виявом загальної антропологізації мовознавства, яке із поглибленням вимог до семантичного аналізу почало приділяти значну увагу до перцептивних, соціальних, етно- і культурно специфічних аспектів» мови [27], а також відображає прагнення сучасного мовознавства до побудови наукової теорії в певній галузі «культурної творчості, зберігши всю складність, повноту і своєрідність предмета» [4, с. 27].

Список використаної літератури

1. Антология концептов: [под ред. В. И. Карасика, И. А. Стернина]. – Волгоград: Парадигма, 2005. – Т. 1 – 348 с.
2. Антология художественных концептов русской литературы XX века. – М.: Флинта, 2013. – 237 с.
3. Аскольдов С. А. Концепт и слово / С. А. Аскольдов // Русская словесность. От теории словесности к структуре текста. Антология. – М.: Academia, 1997. – С. 267–279.,
4. Бахтин М. М. Литературно-критические статьи / М. М. Бахтин. – М.: Художественная литература, 1986. – 543 с.
5. Бехта І. А. Літературно-художній твір у концепції Р. Інгардена: схематизація та об'єктивація / І. А. Бехта // Вісник Львівського університету. Серія: Іноземні мови. – 2012. – Вип. 19. – С. 24–28.
6. Бехта І. А. Семантичний простір художнього тексту / І. А. Бехта, Ю. С. Головащенко // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологічна. – 2016. – Вип. 60. – С. 100–103.
7. Белехова Л. І. Словесний поетичний образ в історико-типологічній перспективі: лінгвокогнітивний аспект (на матеріалі американської поезії) / Л. І. Белехова. – Херсон: Айлант, 2002. – 367 с.
8. Болотнова Н. С. Когнитивное направление в лингвистическом исследовании художественного текста // Поэтическая картина мира: слово и концепт в лирике Серебряного века: Мат-лы VII Всероссийского научно-практического семинара. – Томск: Изд-во Томского гос. пед. ун-та, 2004. – С. 7–19.
9. Вежбицкая А. Семантика, культура и познание: Общечеловеческие понятия в культуроспецифических контекстах / А. Вежбицкая // Thesis. – М., 1993. – Вып. 3. – С. 185–206.
10. Воробйова О. П. Концептологія в Україні: здобутки, проблеми, прорахунки / О. П. Воробйова // Вісник КНЛУ. Сер. Філологія. – 2011. – Т. 14. – № 2. – С. 53–63.
11. Воробьева О. П. Концептология в Украине: обзор проблематики // Лингвоконцептология: перспективные направления: монография / А. Э. Левицкий, С. И. Потапенко, О. П. Воробьева и др. – Луганск: Изд-во ГУ «ЛНПУ имени Тараса Шевченко», 2013. – С. 10–37.
12. Демьянков В. З. «Концепт» в философии языка и в когнитивной лингвистике // Концептуальный анализ языка: современные направления исследования.: сб. науч. тр. / В. З. Демьянков. – М.; Калуга: Изд-во «Эйдос», 2007. – С. 26–33.
13. Демьянков В. З. Понятие и концепт в художественной литературе и научном языке / В. З. Демьянков // Вопросы филологии. – 2001. – № 1. – С. 35–47.
14. Зусман В. Г. Диалог и концепт в литературе. Литература и музыка / В. Г. Зусман. – Нижний Новгород: Деком, 2001. – 167 с.

15. Ингарден Р. Исследования по эстетике: [перевод с польского А. Ермилова и Б. Федорова] / Р. Ингарден. – М. : Изд-во иностр. л-ры, 1962. – 569 с.
16. Кагановська О. М. Текстові концепти художньої прози (на матеріалі французької романістики середини ХХ сторіччя) : [монографія] / О. М. Кагановська. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2002. – 292 с.
17. Кононенко В. І. Текст і смисл / В. І. Кононенко. – Івано-Франківськ: Видавництво Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2012. – 271 с
18. Концептуальное пространство языка: сб. науч. тр. – Тамбов: Изд-во ТГУ им. Г. Р. Державина, 2005. – 492 с.
19. Кравченко Н. К. Практическая дискурсология: школы, методы, методики современного дискурса-анализа / Н. К. Кравченко. – Луцьк: Волиньполіграф, 2012. – 251 с.
20. Лингвоконцептология: перспективные направления : монография / А. Э. Левицкий, С. И. Потапенко, О. П. Воробьева и др. – Луганск : Изд-во ГУ «ЛНУ имени Тараса Шевченко», 2013. – 624 с.
21. Маслова В. А. Поэт и культура: Концептосфера Марины Цветаевой / В. А. Маслова. – М. : Флинта; Наука, 2004. – 256 с.
22. Миллер Л. В. Художественный концепт как смысловая и эстетическая категория / Л. В. Миллер // Мир русского слова. – 2000. – № 4. – С. 39–45.
23. Ніконова В. Г. Трагедійна картина світу у поезії Шекспіра / В. Г. Ніконова. – Дніпропетровськ : Вид-во ДУЕП, 2008. – 364 с.
24. Ніконова В. Г. Художній концепт: процедури реконструкції та моделювання (на матеріалі трагедій В. Шекспіра). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stationline.org.ua/filologiya/87/15725-xudozhnij-koncept-proceduri-rekonstrukci%D1%97-ta-modelyuvannya-na-materiali-tragedij-v-shekspira.html>
25. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / А. М. Приходько. – Запоріжжя : Прем'єр, 2008. – 332 с.
26. Радзівська Т. В. Нариси з концептуального аналізу та лінгвістики тексту. Текст – соціум – культура – мовна особистість : монографія. – К. : ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2012. – 491 с.
27. Радзівська Т. В. Здоров'я в світі людини: цінність vs ресурс (на матеріалі української художньої прози) / Т. В. Радзівська // Мова. Людина. Світ: До 70-річчя проф. М. Кочергана: [зб. наук. праць]. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2006. – С. 163–169.
28. Селиванова Е. А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации / Е. А. Селиванова. – К.: Фитосоциоцентр, 2002. – 336 с.
29. Тарасова И. А. Диалог лингвистики и литературоведения / И. А. Тарасова // Вестник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского. – 2010. – № 4 (2). – С. 742–745.
30. Johnson M. The Body in the Mind (The Bodily Basis of Meaning, Imagination, and Reason). – Chicago, L.: The University of Chicago Press, 1987. – 233 p.
31. Lakoff G., Johnson M. Philosophy in the Flesh: The Embodied Mind and its Challenge to Western Thought. – N. Y.: Basic Books, 1999. – 624 p.
32. Lakoff G. Women, fire, and dangerous things: What categories reveal about the mind. – Chicago: The University of Chicago Press, 1987. – 614 p.
33. Stambovsky Phillip. Philosophical Conceptualization and Literary Art: Inference, Ereignis, and Conceptual Attunement to the Work of Poetic Genius / Phillip Stambovsky. – Fairleigh Dickinson Univ. Press, 2004. – 231 p.
34. Taylor J. R. Schemas, prototypes, and models: in search of the unity of the sign // Meanings and prototypes. Studies in linguistic categorization. – London, New York: Routledge, 1990. – P. 521–534.
35. Van Dijk T. A. Principles of Critical Discourse Analysis / T. A. Van Dijk // The sociolinguistic Reader. – Vol. 2: Gender and Discourse / Ed. by Jenny Cheshire and Peter Trudgill. – London, New York: Arnold, 1998. – P. 367–393.
36. Van Dijk T. A. The Study of Discourse / T. A. Van Dijk // Discourse as Structure and Process. Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction. – London: Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications, 1997. – Vol. 1 – P. 1–34.

Романишин Н. И. Художественный концепт: лингвопоэтика, лингвокультурология, литературоведение.

Аннотация

В статье доказывается, что применение лингвопоэтического, лингвокультурного и литературоведческого аспектов анализа художественного концепта как интегративного научного подхода позволяет отобразить концепт как многомерное языково-когнитивное и языково-эстетическое образование, суть которого раскрывается во взаимодействии со всеми компонентами художественного текста и внетекстовым универсумом национальной ментальности и культуры.

Ключевые слова: *концепт, художественный концепт, дискурс, лингвопоэтика, лингвокультурология, литературоведение.*

Romanyshyn N. I. Literary concept: cultural, poetic and literary studies.

Summary

The article focuses on the dominating in modern Ukrainian and foreign linguistic approaches to literary concept definition and interpretation, among which the leading position is occupied by scholars whose works reflect the comprehension of a literary discourse as a result of individual and national worldview representation.

The article aims to prove that the application of cultural, poetic and literary studies aspects to the literary concept analysis as an integrated scientific approach allows to represent a concept as a multidimensional cognitive and aesthetic unity which essence can be revealed in interrelation with all textual components as well as in integration with extratextual universe of national mentality and culture.

The integrated approach stated in the article leads to the interpretation of literary concepts as dialogic in their nature, being connected with a set of simultaneously meaningful points of view created in a dialogic communicative process of literature. They penetrate the whole space of textual structure, steps over its boundaries into the space of culture.

Literary concepts are created in the constant dialogue between the author and the reader, which manifests itself in the corresponding artistic and aesthetic forms inside of a definite space of cultural and time.

The study of literary concept in this aspect has not been exhausted, has not lost its topicality and should be further developed in native linguistics.

Key words: *concept, literary concept, discourse, linguistic poetics, cultural studies, literary criticism.*

УДК 81'42:316.7

Рудик І. М.,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри міжкультурної комунікації та прикладної лінгвістики
Житомирського державного університету ім. І. Франка
E-mail: irinaru@fulbrightmail.org

ФУНКЦІОНАЛЬНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ ПОКІРНОСТІ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

*У статті здійснено спробу визначити семантичну структуру лексичної одиниці *obedient*, а також встановити особливості функціонування поняття покірності за допомогою його концептуального аналізу. В семантичній структурі лексичної одиниці *obedient* виокремлено основні ознаки, які становлять ядро її семантичної структури. Аналіз сполучуваності прикметника *obedient* свідчить про стереотипне асоціювання покірності зі слугами, дітьми, жінками та тваринами. Шляхом застосування елементів концептуального аналізу виявлено базові й периферійні елементи фрейму 'compliance', який активує лексична одиниця 'obedient'.*

Ключові слова: *покірність, семантична ознака, ядро семантичної структури, базові елементи фрейму, периферійні елементи фрейму.*

Поняття *obedience* (слухняність, покірність) увійшло до сфери активного наукового пошуку в середині ХХ сторіччя, після Другої світової війни. Після активного долучення громадян Німеччини в роки нацистського панування до страти мільйонів невинних людей у концентраційних таборах, постало питання про деструктивний характер покірності: ... *it must not be thought all obedience entails acts of aggression against others. Obedience serves numerous productive functions. Indeed, the very life of society is predicated on its existence. Obedience may be ennobling and educative and refer to acts of charity and kindness as well as to destruction* [1, с. 371].

Представники науки й мистецтва почали звертати увагу суспільства на те, як міцно покірність вбудована у вертикаль влади. Так, вчений і гуманіст Чарльз Персі Сноу, один із найвидатніших англійських письменників двадцятого століття, протиставляє покірність честі, богобоязкості й людяності: *When you think of the long and gloomy history of man, you will find more hideous crimes have been committed in the name of obedience than have ever been committed in the name of rebellion. If you doubt that, read William Shirer's Rise and Fall of the Third Reich. The German Officer Corps were brought up in the most rigorous code of obedience. To themselves, no more honourable and God-fearing body of men could conceivably exist. Yet in the name of obedience they were party to, and assisted in, the most wicked large scale actions in the history of the world* [4, с. 24].

Усе зазначене вище спонукало нас до здійснення спроби лінгвістичного аналізу поняття *obedience*. Вважаємо, що актуальність проведення детального аналізу цього поняття зумовлена відсутню його досліджень поза соціально-психологічним контекстом, зокрема повною відсутністю лінгвістичних розвідок у цьому напрямку.

Метою статті є встановлення семантичних і концептуальних характеристик поняття *obedience*. До завдань, які покликана вирішити представлена стаття, відносимо аналіз семантичної структури поняття *obedience*, його сполучуваності, а також концептуальний аналіз цього поняття.

Obedient: семантична структура. Для початку спробуємо встановити семантичну структуру лексичної одиниці *obedient* шляхом виокремлення й аналізу синонімічних їй прикметників.